

Prednosti promjenljivog delegata

Miroslav Vujević

Rezultati našeg istraživanja stavili su nas pred mnoge dileme. Jedna od njih je: »Da li je nužno da *svi* sudjeluju u *svemu* ili je moguća selekcija problema i subjekata?« Ta je dilema prisutna i u praksi delegatskog sistema, tako da jedni biraju stalnog, a drugi promjenljivog delegata. U našoj republici biraju se samo stalni delegati, pa se u ovom istraživanju nije mogla provesti komparativna analiza. Nije nam poznato da je takva analiza bilo gdje napravljena, a da je i napravljena, pitanje je da li bi prednosti jedne ili druge mogućnosti u tako kratkom vremenu došle do punog izražaja. Zato nam sad ne preostaje ništa drugo nego da vidimo teorijsku zasnovanost tih mogućnosti.

Ljudi koji nisu imali pravo sudjelovanja u javnom odlučivanju u cijeloj su se povijesti borili za to pravo. Stoga Rousseau s pravom zaključuje: »U dobro uređenoj državi svatko hita na skupštinu, pod rđavom vladom nitko ne voli da kroči na skupštinu, jer nikoga ne zanima što se tamo događa, jer se predviđa da opća volja neće na njoj prevladati.«¹ Uvođenjem samoupravljanja očekivali smo da će radni ljudi i građani redovito dolaziti na sastanke i na njima biti aktivni. Međutim, prvi rezultati istraživanja pokazali su da se naši ljudi nerado odazivaju na sastanke i da na njima nisu dovoljno aktivni. U početku se sumnjalo u takve rezultate i u one koji su do njih došli. Kad je to postalo očevidno svakome, nedolazak i pasivnost na sastancima pokušavali su se objasniti nedovoljnom obrazovanošću, slabom informiranošću, tradicionalnom političkom kulturom i slično.

Nema sumnje da svaki od navedenih faktora djeluje i na dolazak i na aktivnost na sastancima. Međutim, samoupravna tijela se dosta razlikuju u obrazovanju, informiranosti i političkoj kulturi svojih, a ipak je participacija članova u procesu odlučivanja slična. Svugdje je malen broj onih koji su aktivni, a velik broj onih koji su pasivni. Paradoksalno izgleda da su ljudi bili monolitni u borbi za javno odlučivanje, a tako su pasivni u tom odlučivanju kad im je to omogućeno. Međutim, to je samo prividan paradoks; ljudi su se borili za slobodu da bi u njoj mogli raditi što žele. U borbi za slobodu bili su monolitni, jer nesloboda ograničava sve. U slo-

¹ Žan Žak Ruso: Društveni ugovor, Prosveta, Beograd, 1949. str. 73—74.

bodi nisu monolitni, jer im ona omogućuje da biraju one aktivnosti koje žele.²

Prema tome, strukturu participacije u samoupravnim organima određuje zanimanje³ i sposobnost delegata za obavljanje tih aktivnosti. Jer, ne žele svi jednako sudjelovati u svim aktivnostima, a niti su svi jednako sposobni za sve. Kriva je pretpostavka da je čovjek svestrano biće, pa su i neopravdana očekivanja da on želi i može obavljati sve poslove.

Čovjek je kao vrsta svestran, ali ni jedan konkretan čovjek nije, niti može biti svestran.⁴ On je samo ostvarenje jedne od velikog broja mogućnosti. Jedan konkretni čovjek može biti talent u jednom području, prosječan u drugom, antitalent u trećem. Drugi može biti talent u trećem području, antitalent u drugom, prosječan u prvom. I tako dalje. Čovjekova mogućnost, dakle, nije isto što i ostvarenje te mogućnosti. Svi ljudi ostvaruju sve mogućnosti, a pojedinac je samo jedna varijacija. I varijacije izražavaju zakonitost tako da imamo najviše prosječnih, a najmanje onih s izrazito razvijenim i izrazito nerazvijenim obilježjem.

Prema tome, svi ljudi nisu jednako sposobni za sve, niti ih jednako zanimaju sve aktivnosti. Budući da je delegatsko odlučivanje raznoško po sadržaju, delegate bi trebalo birati prema sposobnostima i zanimanju za sadržaj odlučivanja. Primjerice, likovne umjetnike više će zanimati odlučivanje koje je vezano uz financiranje izgradnje galerija, izložbi, školovanja tih kadrova i slično. Oni su u tom području superiorniji, bit će aktivniji u svim fazama procesa odlučivanja i pridonijet će kvalitetnijem odlučivanju o tim problemima. Promjenljivi delegati, birani prema zanimanju i sposobnosti za sadržaj odlučivanja, potrudili bi se da dođu do potrebnih informacija ako njima već ne raspoložu, nastojali bi da ih razumiju ako im već nisu razumljive. Takvi bi delegati bili manje isključivi prema drugim mišljenjima i bili bi spremniji za delegatsko dogovaranje i usaglašavanje, jer bi im bilo stalo da se dođe do najboljih odluka koje će najviše pomoći razvitak djelatnosti koja ih zanima.

Nasuprot tome, stalni delegat ma koliko bio dobro izabran, u svom poslu srest će se s problemima koji ga manje ili uopće ne zanimaju, koje slabo ili uopće ne poznaje. U takvim poslovima on ne želi i ne može biti aktivan. On će biti pasivan čak i u izglasavanju odluka, jer prihva-

2

Vidi: M. Vujević: O empirijskoj i normativnoj političkoj teoriji, Politička misao, broj 4. 1974.

3

Za razumijevanje onoga što želimo reći neophodno je razlikovati značenje termina »zanimljiv« i »interesantan«, a što se inače često ne razlikuje. Neka aktivnost nam je zanimljiva kad zadovoljstvo postizemo u samoj aktivnosti, pa zbog toga u njoj želimo što duže ustrajati. A interesantna može biti i nezanimljiva aktivnost, ako pomoću nje postizemo neki cilj koji je izvana te aktivnosti. U prvom i u drugom slučaju radi se o motivaciji. Prvu

psiholozi nazivaju intrinzična, a drugu ekstrinzična motivacija. O tome vidi: Horas B. Inglis i Ava Čepni Inglis: Obuhvatni rečnik psiholoških i psihoanalitičkih pojmova, Savremena administracija, Beograd, 1972. strana 299.

4

I pored toga cilj našeg odgoja je formiranje svestrane ličnosti. Iako je svakome jasno da to ne može biti osposobljavanje svakoga za sve, ipak to ne demantiraju dačke torbe koje svojim teretom ugrožavaju fizičko zdravlje učenika i opseg nastavne građe koji prijete njihovom mentalnom zdravlju.

ćanje prijedloga koje ne razumije put je manjeg otpora, dakle najveće aktivnosti.

Ako netko želi sudjelovati u odlučivanju o problemima koje ne razumije i koji ga ne zanimaju, onda je to sudjelovanje zasnovano na motivima koji su izvan te djelatnosti. Malo koja aktivnost može zadovoljiti toliko potreba koje su izvan nje same kao što je to odlučivanje o javnim poslovima (politika). Zato je malo aktivnosti u kojima ljudi žele sudjelovati kao u ovoj a da za nju nisu sposobni, niti ih ona zanima. Promjenljivim delegatom bi se iz odlučivanja isključili oni koje ne zanima ili koji ne poznaju problematiku o kojoj će se odlučivati. Tako bi se smanjio broj onih koji odlučivanjem zadovoljavaju svoje interese koji su izvan te aktivnosti, a kvalitet bi se i efikasnost odlučivanja znatno poboljšali.

Izbor promjenljivog delegata bio bi lakši, jer je lakše naći osobu koja poznaje određeno područje i koju to područje zanima, nego osobu koja je sposobna za sve i koju sve zanima (ako takvih uopće ima?).⁵ Mijenjanjem delegata otežalo bi se formiranje otuđenih centara moći. Promjenljivi delegat bio bi sposobniji i spremniji u razbijanju takvih centara moći. On ne bi imao izgleda da svoju karijeru planira na području javnog odlučivanja, pa bi slobodnije iznosio svoje mišljenje. Tako bi se javno odlučivanje još više deprofesionaliziralo, jer bi profesionalce u odlučivanju, a laike u struci, amaterski zamjenjivali najbolji stručnjaci.

5 Iako to nije isto, stalni bi se delegat mogao usporediti sa situacijom u kojoj bi iz redova sportaša izabrali nekoliko najboljih da nas zastupaju u svim sportovima u razdoblju od 4 godine.